

Referanser: KR 11/10, KR 22/10, KR 41/10, BM 18/10, KM 04/10, KM 05/10, BM 09/11 og KR 6/11

Saksdokumenter:

KM 4.1.1/11	Ordning for hovedgudstjenesten BM til KM april 2011.doc	
KM 4.1.2/11	Ordning for hovudgudstenesta NN til KM april 2011.doc	
KM 4.1.3/11	KMinnstillingerogvedtak.pdf	

Gudstjenestereformen - Hovedgudstjenesten

Sammendrag

Høsten 2003 gjorde Kirkerådet vedtak om å igangsette en gudstjenestereform etter at Ungdommens kirkemøte samme år hadde gjort et vedtak med henstilling om fornyelse av høymessen. Allerede i 1990 hadde Kirkemøtet erkjent reformbehovet i en hilsen til menighetene hvor gudstjenesten ble betegnet som "livets fest" og hvor menighetene ble oppmuntret til å fornye gudstjenestelivet. Kirkerådet fulgte opp dette ved å godkjenne en rekke liturgiske forsøkssaker, som mange menigheter tok i bruk. Ønsket om gudstjenestefornyelse hadde altså modnet i kirkelige organer i flere år og nye forsøk var igangsatt i menigheter.

Reform av høymessen ble også drøftet som orienteringssak på Kirkemøtet i 2003 og samtalen viste stor oppslutning om dette. Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) fikk i 2004 oppdraget med å lede arbeidet med reformen og la i 2008 fram et forslag til ny ordning for hovedgudstjenesten i Den norske kirke. Forslaget av 2008 innebar ikke bare en revisjon av de liturgiske tekster og ordninger, men først og fremst en endring i hvordan gudstjenestelivet i menigheten skulle foregå. Denne endringen ble uttrykt i de tre begrepene stedegengjøring, involvering og fleksibilitet. Menighetsrådet skulle også tilføres en betydelig større grad av myndighet til å forme sin egen, lokale gudstjeneste. Samtidig var det et ønske om at den økumeniske tendens som lenge har preget gudstjenestelivet i Den norske kirke, skulle videreføres og forsterkes.

Over 100 menigheter utprøvde forslaget og gav innspill til det liturgiske arbeidet, slik at prosessen i stor grad ble åpen og erfaringsbasert, og i mindre grad preget av større utredningsarbeid. Høsten 2009 skjedde en omfattende høring om forslagene til hovedgudstjenesten og ny dåpsliturgi. Høringssvarene ble bearbeidet bl. a. i samarbeid med et høringsutvalg og videre i to konsultasjoner med biskopene. Dette gav grunnlag for en rekke endringer av Forslaget (2008) i form av en viss innstramning i antall alternativer

på sentrale steder i liturgien, språklige bearbejninger og nye tekstforslag. Ønsket om i større grad å gjenkjenne en felles liturgi i alle menigheter i Den norske kirke kom også sterkt til uttrykk i høringsen. Dessuten ble det grunnleggende gudstjenesteperspektivet sammenfattet i uttrykket "Sammen for Guds ansikt".

Kirkerådet behandlet reviderte forslag til Ordning for hovedgudstjenesten både i mars og i mai 2010. Deretter ble Kirkerådets forslag oversendt Bispemøtet juni 2010 for læremessig behandling. De fleste endringsforslag fra Bispemøtet er innarbeidet i det fremlagte forslag. Etter Bispemøtets behandling ble ordningen behandlet i Kirkerådsmøte i september 2010, der den tekst ble vedtatt som Kirkemøtet behandlet første gang på sitt møte i november 2010.

Saksdokumentene "Ordning for hovedgudstjenesten" BM og NN, i denne saksorienteringen kalt *KM april 2011*, er endret i henhold til KM's vedtak fra denne første gangs behandling, samt oversendte merknader og forslag, i overensstemmelse med prosedyre for behandling av gudstjenestereformen (vedtatt på KM 2010):

"Etter Kirkemøtet oversendes den foreløpige vedtatte hovedgudstjenesten med nattverd (samt dåpsliturgi, tekstrekker og alminnelige bestemmelser) til Kirkerådet som forestår en behandling i samsvar med Regler for saksbehandling av liturgisaker. Kirkerådet har ansvar for å foreta nødvendig bearbejning og kvalitetssikring av innkomne forslag før saken går til Kirkemøtet for behandling og vedtak 2011." (Prosedyrevedtak, punkt 4)

Saken ble oversendt til Bispemøtet i januar 2011 for læremessig uttalelse. I sitt vedtak, BM 09/11, uttaler Bispemøtet følgende:

"Bispemøtet har ingen læremessige innvendinger til det materialet som nå foreligger. Vi vurderer dette som et godt og aktuelt uttrykk for vår kristne tro, slik den er formet i vår lutherske tradisjon og vår økumeniske tidsalder. Vi kan derfor anbefale Kirkemøtet å vedta det fremlagte forslag.

Bispemøtet merket seg endringene som er gjort etter Kirkemøtets behandling høsten 2010, og forventer at dette blir diskutert på Kirkemøtet."

Kirkerådet behandlet "Ordning for hovedgudstjenesten" på sitt møte 7. februar 2011, og fremmer hermed saken til endelig vedtak i Kirkemøtet 2011.

Forslag til vedtak

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å gjøre følgendevedtak:

Kirkemøtet vedtar forslag til *Ordning for hovedgudstjenesten*.
(Se vedlagte *Ordning på bokmål og nynorsk*)

Saksfremstilling

Saksfremstillingen til Kirkemøtet 2011 viser til det vedlagte forslaget til ny Ordning for hovedgudstjenesten (BM og NN). Forslaget er revidert etter Kirkemøtets vedtak under første gangs behandling i november 2010, og siste behandling i Kirkerådet, 7. februar 2011.

Alle vedtakene fra Kirkemøtets behandling i 2010 er gjennomgått av Kirkerådet på sitt møte 7. februar 2011. De vedtak hvor Kirkerådet slutter seg til Kirkemøtet (2010) uten å foreslå justeringer, er ikke omtalt i denne saksfremstillingen, men er tatt inn i selve Ordningen (BM og NN). Kirkemøtets vedtak i sakene 4/10 og 5/10 følger saken som vedlegg, det samme gjør komitemerknadene.

Saksfremstilling må også ses i sammenheng med de andre liturgisakene som er fremmet for KM til behandling. Disse både utfyller og setter preg på hovedgudstjenesten:

Det gjelder følgende saker:

- Almennelige bestemmelser for hovedgudstjenesten
- Almennelige bestemmelser for dåp
- Ordning for dåp i hovedgudstjenesten
- Ordning for dåp i egen gudstjeneste
- Tekstboken

I denne saksfremstillingen gjennomgås følgende forslag og vedtak:

- A. Vedtak som Kirkemøtet gjorde under første gangs behandling, men hvor det foreslås noen justeringer i forhold til Kirkemøtets vedtak.
- B. Opprettholdte forslag som fikk mindretall under Kirkemøtets første gangs behandling.
- C. Oppfølging av komitémerknader i protokollene fra KM 2010 (komité A og B).
- D. Bibelspråk – liturgispråk. Liturgiske tekster i forhold til den nye bibeloversettelsen (Bibel 2011).

- A. Vedtak som Kirkemøtet gjorde under første gangs behandling, men hvor det foreslås noen justeringer i forhold til Kirkemøtets vedtak. Vedtatt av Kirkerådet 7. februar 2011.

1. Gloria – endring i bibelteksten

KM 2010 vedtak HG 2.12: Formuleringen ”som har Guds velbehag”/”som Gud har hugnad i” endres til ”som Gud har glede i”.

Kommentar: Komité A begrunnet sitt forslag med å endre til ”som Gud har glede i” fordi denne formuleringen er mer forståelig enn ”som har Guds velbehag”.

Endringen er også i samsvar med NT 2005 hvor både BM og NN har formuleringen ”som Gud har glede i” (Luk 2,14).

I Bibel 2011 har Bibelselskapet strøket ordet "som" både i BM og NN. Det anbefales at "som" beholdes i den liturgiske teksten, særlig av musikalske grunner (jfr. Del 4 om nye bibeltekster i Ordning for hovedgudstjenesten). Men det kan tenkes at komponister i fremtiden vil komponere musikk til dette leddet uten ordet *som* er med. Derfor kan *som* settes i parentes for å gi en åpning også for dette.

Konklusjon: I Lovsang/Gloria er formuleringen "blant mennesker (som) Gud har glede i" tatt inn i forslaget til KM 2011.

2. Plassering av dagens bønn.

KM 2010 vedtak HG 2.13: Det tilføyes i rubrikken at dagens bønn kan benyttes som innledning til prekenen. Siste del av siste setning "først og fremst på høytidsdager" strykes.

Vurdering: Vedtaket gir større fleksibilitet med hensyn til bruk av dagens bønn, også for menigheter som i sin lokale grunnordning velger å utelate dette "kan-leddet" som fast ledd i hovedgudstjenesten. For å åpne opp for enda større fleksibilitet med hensyn til bruk av dagens bønn under prekenen, foreslås at "som innledning til prekenen" endres til "i forbindelse med prekenen".

Når det gjelder å bruke dagens bønn som samlingsbønn, vil det ut fra den form for dagens bønner som det er lagt opp til, være lite naturlig å bruke denne på andre dager enn spesielle høytidsdager. Dagens bønn vil være sterkt preget av dagens evangelietekst, og da er det "først og fremst på høytidsdager", når hele menigheten på forhånd vet hva som er denne dagens karakter, at dagens bønn vil kunne fungere "samlende" som en samlingsbønn.

Konklusjon: Muligheten til at dagens bønn kan bes "i forbindelse med prekenen" er tatt inn i forslaget til KM 2011. Rubrikken om at dagens bønn kan brukes som samlingsbønn "først og fremst på høytidsdager" beholdes.
(Se Ordningen s. 6)

Utforming av Dagens bønn til kirkeårets søn- og helligdager er under utarbeidelse, med sikte på å få klar Dagens bønn til 2. rekke til kirkeåret 2011/12. Kirkerådet godkjenner disse som liturgisk forsøkssak etter behandling i NFG.

3. Forbønn – "bønn for hverandre"

KM 2010 vedtak HG 2.21: På s. 32. hvor punkt 4 i disposisjonen utdypes, tilføyes "bønn for hverandre".

Vurdering: Det er naturlig å se "bønn for hverandre" i sammenheng med bønn for "våre familier og andre nære relasjoner" (satt inn i temaområde 4). For å tydeliggjøre at "hverandre" gjelder de som er sammen på en gudstjeneste, foreslås at anliggendet ivaretas ved formuleringen: "Våre familier, andre nære relasjoner og *vi som er sammen på gudstjenesten.*"

Konklusjon: Følgende kursiverte ord er tatt inn i forslaget til KM 2011, "Våre familier, andre nære relasjoner og vi som er sammen på gudstjenesten.
(Se Ordningen s.10 og 32)

4. Menighetens svar i forbønnen.

KM 2010 vedtak HG 2.23: Betegnelsen "bønnesvar" endres til "bønnerop".

Vurdering: Begrepet "bønnesvar" gir assosiasjoner til Guds svar på våre bønner. "Bønnerop" tydeliggjør at det er vi som menighet som henvender oss til Gud. Betegnelsen bønnerop er også benyttet som fast betegnelse på kyrie, ledd 6 i liturgien. Det kunne derfor vurderes om en annen betegnelse var mer dekkende, siden menighetens bønnerop etter de leste bønneavsnittene i forbønnen omfatter ikke bare kyrie, men mange forskjellige slags rop. Et alternativt navn kunne være *forbønnsvar eller menighetssvar*. Det siste kan være å foretrekke.

Konklusjon: "Bønnesvar" er endret til "menighetssvar" i forslaget til KM 2011.
(Se Ordningen s.11 – samt i alle Forbønner, s.31-44)

5. Dialogen i Nattverden; "Stort er troens mysterium..."

KM vedtak Nattverd 1.5 s. 12, ledd 20 (tidl18): Takksigelse og bønn, 2. alternativ etter innstiftelsesordene: Stryke "Deg være ære" og erstatte med "Kristus være ære..."

Sitat fra merknad, Komité B: "Komiteen diskuterte menighetens tilsvaret etter nattverdbønn med innstiftelsesordene (s. 12). Det ble stilt spørsmål ved den språklige logikken i dialogen etter utsagnet "Stort er troens mysterium". Komiteen drøftet også alternativene i forhold til samspillet mellom liturg og menighet. I det andre av de tre foreliggende alternativene går komiteen inn for at "Deg" i tilsvaret på "Stort er troens mysterium" endres til "Kristus være ære ... osv."

Vurdering: Komiteens forslag *Kristus være ære* var en presisering til det andre alternativet til dialogen, altså det alternativet hvor setningene "Kristus døde. Kristus stod opp. Kristus skal komme igjen." ikke fremsies. Komiteens forslag til dette alternativet var altså slik:

L. Stort er troens mysterium.

A: **Kristus være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden.**

Dette forslaget beholder den "særnorske" varianten "være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden", kombinert med det økumeniske "Stort er troens mysterium". Kirkemøtekomiteen foreslo imidlertid ikke dette som eneste alternativet til dialog. Derfor foreslo sekretariatet en annen løsning i det forslaget som ble lagt fram for BM og KR i 2011, nemlig å beholde det økumeniske "Kristus døde. Kristus stod opp. Kristus skal komme igjen:" som *obligatorisk* menighetssvar (hvis man velger å ha med denne dialogen i nattverdliturgien), og å kombinere dette med en *valgfri* fortsettelse "Deg være

ære for kjærligheten som er sterkere enn døden". Her er så å si alle tre alternativene kombinert til ett. Forslaget ble altså slik:

L. Stort er troens mysterium.

A: Kristus døde. Kristus stod opp. Kristus skal komme igjen.

Følgende setning kan tilføyes.

A: Deg være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden.

Kirkerådet gjorde en endring av dette kombinerte forslaget, ved å endre ordet "deg" til "ham" i siste setning, slik:

L. Stort er troens mysterium.

A: Kristus døde. Kristus stod opp. Kristus skal komme igjen.

Følgende setning kan tilføyes.

A: Ham være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden.

Dermed blir det klart hvem lovprisningen for "kjærligheten som er sterkere enn døden" rettes til, nemlig Kristus. Med ordet "deg" blir adressaten uklar, men med ordet "ham" blir adressaten tydelig og meningsfull, og anbefales fremfor ordet "deg". Formuleringen endrer samtidig noe karakter fra en direkte tilbedelse til en omtalende lovprisning. Kirkemøtekomiteen og Kirkerådet har altså samme anliggende ved å tydeliggjøre at lovprisningens adressat er Kristus. Dette uttrykkes i kirkemøtekomiteens kortere versjon av dialogen med ordet "Kristus". I Kirkerådets lengre versjon uttrykkes dette med "ham", for ikke å gjenta "Kristus" 4 ganger i dialogen. Han og ham er likestilte former på BM, og Kirkerådet valgte formen ham.

Konklusjon: Dialogen er endret i ledd 20 i forslaget til KM 2011 til følgende tekst:

L: Stort er troens mysterium

A: Kristus døde. Kristus stod opp. Kristus skal komme igjen.

Følgende setning kan tilføyes:

A: Ham være ære for kjærligheten som er sterkere enn døden.

(Se Ordningen s. 12)

6. Dialogen i nattverden - nynorsk

KM vedtak Nattverd 1.6 s. 12: ledd 20 (tidl18). Takksigelse og bønn, nynorskversjonen: Vurdere uttrykket "Stort er mysteriet i trua" innholdsmessig og språklig.

Vurdering: Det ble i komité B stilt spørsmål ved det innholdsmessige i nynorskversjonen "Stort er mysteriet i trua". En alternativ formulering som ble foreslått, var "Stort er trusmysteriet".

Etter en nynorskspråklig drøftelse av dette, er en kommet fram til at uttrykket "mysteriet i trua" er bedre av flere grunner: Det er mer i samsvar med bokmålsversjonen. Det fastholder en spenning mellom "trua" og "mysteriet", og slår ikke dette sammen til ett, "håndterbart" begrep:

I en konsulentuttalelse er det sagt følgende om alternativene ”Stort er trusmysteriet” og ”Stort er mysteriet i trua”:

Ei løysing er å lage ein kompakt genitiv og seie: "Stort er trusmysteriet".

Det er ei dårleg løysing. Vi får ikkje med ei slik løysing det utstrekte, fleirtydige i formuleringa "troens mysterium." Tvert imot gjev den kompakte formuleringa inntrykk av noko eintydig, fastlagt, nesten konkret, og med assosiasjonar dregne i retning av kriminalmysteriet o. l. Bruk av ei slik formulering er ikkje tilrådeleg. I verste fall kan det bli gjenstand for vitsemakeri.

Ein annan type løysing er å lage konstruksjonar med preposisjonar. Då kan ein få fram utstrekninga som er i formuleringa på bokmål, og få til ulike bindingar mellom "mysterium" og "tru", som f. eks. følgjande:

"Stort er mysteriet i trua".

Her blir uttrykket strekt ut. Abstraksjonen er der. "i" er også eit laust og svevande bindeord. Det er ikkje heilt klarlagt om det er subjektiv eller objektiv genitiv her. Men det dreg mest i retning av mysteriet som eigenskap ved trua, sjølv om "trua" også kan gå på trusinnhaldet, ikkje berre trusevna. Dette draget mot subjektiv genitiv er den svake sida ved denne måten å gjere det på. Det svarar ikkje heilt til uttrykket: Stort er troens mysterium. Men det er heller ikkje så langt unna. Og stadig har uttrykket "stort er mysteriet i trua" i seg det fleirtydige, opne.

Ei fullt ut ekvivalent formulering på nynorsk av uttrykket "troens mysterium" finst ikkje.

Det næraste eg ser vi kan kome til er: Stort er mysteriet i trua.

Heller ikkje det er fullkome eller fullgodt som omsetjing, men nærare enn det trur eg ikkje vi kjem.

Konklusjon: ”Stort er mysteriet i trua” beholdes og er videreført i forslaget til KM 2011. (Se Ordningen NN s. 12)

7. Nattverd - takkebønn

KM vedtak Nattverd 1.12 s. 15, ledd 22 (tidl 20): Måltidets avslutning, Takkebønn:

Tilføye følgende takkebønn:

L: Vi takker deg, visdommens Gud, for ditt måltids dype hemmelighet: At brødet vi har brutt er ett, og at din Sønn har gitt sitt liv for én verden og én menneskehet.

L/A: Vi ber deg: Hjelp oss å høre det rop du har hørt, å se den nød du har sett, og å elske vår neste som oss selv. Amen.

Vurdering: Tilføyelsen av denne takkebønnen fra det opprinnelige forslaget (2008) er i tråd med komité B's merknad ovenfor (jfr. 1.10).

Det kan være uheldig å begynne en setning med ”at”. Derfor foreslås en liten endring i bønnens andre setning: *Brødet vi har brutt er ett, og din Sønn har gitt sitt liv for én verden og én menneskehet.* Det kunne også vurderes av språklige grunner å stryke *og*, slik

at det ble to setninger: *Brødet vi har brutt er ett. Din Sønn har gitt sitt liv for én verden og én menneskehet.* Men for å tydeliggjøre at begge disse utsagnene uttrykker måltidets dype hemmelighet, bør begge utsagn stå i én setning, forbundet med *og*.

Konklusjon: Denne takkebønnen i ledd 22 endres i forslaget til KM 2011 slik:” Brødet vi har brutt er ett, og din Sønn har gitt sitt liv for én verden og én menneskehet.”
(Se Ordningen s.15)

8. Nye prefasjonsbønner

KM vedtak Nattverd 1.13 s. 46: Prefasjonsbønner: Det utarbeides flere forslag til kirkeårsprefasjoner for Treenighetstiden.

Vurdering: Komité B uttrykker ønske om flere prefasjonsbønner for treenighetstiden, i tillegg til de to som foreligger. Det ble ikke uttrykt ønske om spesielle motiver i disse prefasjonene. Aktuelle motiver kan være: Etterfølgelse, Guds rike.

Konklusjon: Følgende kirkeårsspesifikke ledd er tatt inn i 2 nye prefasjonsbønner for treenighetstiden i forslaget til KM 2011(Se Ordningen s. 46 – 47):

*1. han som kom til oss med himmelriket
og forkynte det glade budskap,
så syndere får sitte til bords i Guds rike.*

*2. han som gjorde oss til sine disipler
og ga løftet om å være med oss alle dager
inntil verdens ende.*

9. Nattverdbønn C – omarbeide

*KM vedtak Nattverd 1.17 s.49, Nattverdbønn C
Omarbeide nattverdbønn C i tråd med komiteens merknader:*

Når det gjelder Nattverdbønn C (s. 49) mener komiteen at det med fordel kan arbeides videre med det foreliggende forslaget. En vil oppfordre Kirkerådet til å gå tilbake til forslaget i prøveliturgien fra 2008 for å vurdere om en del elementer fra dette som nå er gått tapt, kan tas inn igjen. Generelt gjelder dette en mer frelseshistorisk framstilling der også kvinneperspektivet inkluderes. Andre aktuelle tema er skaperverket og verdens nød konkretisert med de fattige og de sultne. I bønnen etter ”Stort er troens mysterium”-delen som komiteen foreslår tas ut av Nattverdbønn D, er det å gjenkjenne Kristus i alle som sulter og tørster et motiv. Vi vil oppfordre til at denne bønnen også vurderes når det arbeides videre med Nattverdbønn C. Videre bør forslaget om tillegget ”Ved hans oppstandelse frigjorde du oss fra dødens makt” etter formuleringen ”og skapte fred” i Nattverdbønn C også tas med i dette arbeidet.

Vurdering: Nattverdbønn C er en helt ny nattverdbønn i forhold til Forslaget 2008. Det er derfor ikke uten videre enkelt å bearbeide den ut fra de foreslåtte elementer fra 2008

versjonen. Men komiteens anliggender er søkt ivaretatt i denne nattverdbønnen med paulinske tekster på følgende måte:

* Prinsippet om inkluderende språk er ivaretatt ved setningen ”født av en kvinne” (Da tiden var inne, sendte du din Sønn, *født av en kvinne*, for å kjøpe oss fri...”).

* Det foreslåtte tillegget ”Ved hans oppstandelse...” er tatt inn etter formuleringen ”forsonte du alt med deg selv og skapte fred”, med følgende formulering: ”... og ved hans oppstandelse ble døden overvunnet.”

* Tematikken ”skaperverket og verdens nød” er ikke tatt inn i nattverdbønn C, men anliggendet er ivaretatt ved at nevnte setning fra nattverdbønn D, ”gjenkjenne Kristus i alle som sulter og tørster” er tatt inn i Nattverdbønn A. Skaperverkstematikken er styrket i forslag til ny innledende lovprisning i Nattverdbønn D.

Konklusjon: Omarbeiding av Nattverdbønn C er foretatt i forslaget til KM i overensstemmelse med kommentarene ovenfor.

(Se Ordningen s. 50)

10. Nattverdbønn D - endring

KM vedtak Nattverd 1.20 s. 50, Nattverdbønn D: Endre ”Hellige Gud, gi oss brennende hjerter, så vi kan gjenkjenne Kristus i alle som sulter og tørster. Bli hos oss, også når vi tviler og sørger. Gå med oss, inntil all sorg og smerte har veket for jubel og lovsang!” til:

”Hellige Gud, gi oss brennende hjerter, så vi kan gjenkjenne Kristus når han kommer oss i møte. Bli hos oss, også når vi tviler og sørger. Gå med oss, inntil savn og smerte har veket for evig jubel og lovsang!”

Vurdering: Den foreslåtte endringen ”gjenkjenne Kristus når han kommer oss i møte” er ikke tatt inn i KM april 2011. Setningen har en tvetydighet i seg og lar seg ikke uten videre innpasse i denne nattverdbønnen, som bygger på Emmausberetningen (Luk 24). Det er uklart om meningen er at Kristus kommer oss i møte på vår vandring her i livet, eller om det er tenkt på at han kommer oss i møte ved livets slutt eller ved sin gjenkomst. I Emmausberetningen dreier det seg om at han møter oss og slår følge med oss på vår vandring. Og når vi knytter dette møtet til uttrykket ”brennende hjerter” er det naturlig å ta utgangspunkt i slik det står beskrevet i Luk 24,32: ”Brant ikke hjertet i oss da han talte til oss på veien og åpnet skriftene for oss.”

Ut fra dette foreslås: ”Hellige Gud, gi oss brennende hjerter, så vi *i undring og glede tar vare på ditt ord og viser barmhjertighet mot den som lider.*” Siste del av setningen er ikke direkte fra Luk 24, men den ivaretar et sentralt lukasiansk motiv, sammen med ”undring og glede” (bl.a. Luk 24,41).

Den opprinnelige innledende lovprisning i nattverdbønn D hadde ikke motiver fra Lukas (verken Luk 24 eller andre steder). Nå er den endret med motiver fra Apg 17. Den ivaretar også ønsket fra Komite B (jfr. merknad til Nattverdbønn C) om i større grad å ivareta skaperverkmotivet.

Konklusjon: Endringer foretatt i Nattverdbønn B i KM april 2011 er i overensstemmelse med kommentarene ovenfor. Bønnens siste setning er endret i overensstemmelse med vedtaket.

(Se Ordningen s. 51)

B. Opprettholdte forslag som fikk mindretall under Kirkemøtets første gangs behandling.

Der ikke annet er anført, anbefales heller ikke opprettholdte forslag av Kirkerådet (7. februar 2011).

11. Nytt alternativt inngangsord

Forslag fra Janne K. D. Hauger til nytt alternativt Inngangsord:

"L: I den treenige Guds navn: Vår Skaper, Frigjører og Livgiver.

M: Amen."

Forslaget fikk 19 stemmer og falt mot 88 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Vurdering: I saksfremstillingen til Kirkemøtet (sak 04.1/10, side 18) var grunnene til ikke å ta inn dette inngangsordet, kommentert slik: "Ett av alternativene til inngangsord i Forslaget er også tatt ut. Det gjelder formuleringen *I den treenige Guds navn: Vår Skaper, Frigjører og Livgiver*. Disse funksjonelle benevnelsene på den treenige Gud har en ikke funnet tydelige nok, og særlig ikke på dette sted i gudstjenesten, ettersom inngangsordets poeng nettopp er å tydeliggjøre basis for gudstjenesten". I utviklingen mot et stadig mer flerreligiøst samfunn blir dette ikke mindre viktig.

Dette inngangsordet er ikke tatt inn i de faste liturgiene til noen andre kirkesamfunn, så langt en kjenner til. Formuleringen har imidlertid vært brukt i flere miljøer, i Norge særlig knyttet til 8.-mars-gudstjenester, og ble foreslått i Forslaget 2008. Høringsvarene var kritiske til denne formulering og fremhevet at åpningsordet bør være et bibelord og at formuleringen ikke er teologisk bærekraftig som benevnelse på den treenige Gud. KUN, en menighet og MF var positive til formuleringen. MF var positiv til intensjonen og til formuleringen, og viste særlig til betegnelsen på Den hellige ånd i Den nikenske trosbekjennelsen som støtte for forslaget om "Livgiver". Musikkhøgskolen derimot, mente at selv om uttrykkene var hentet inn med basis i uttrykk fra den nikenske bekjennelsen, var den ikke en tydelig nok henvisning til klassisk treenighetslære.

I Den nikenske trosbekjennelsen heter det: "Vi tror på Den hellige ånd, som er Herre og gjør levende, som utgår fra Faderen og Sønnen, tilbes og æres sammen med Faderen og Sønnen, og som har talt gjennom profetene." Nicenum lar altså ikke betegnelsen "livgiver" stå alene, men bruker betegnelsen Den hellige ånd og en rekke andre presiseringer. Så omfattende kan selvsagt ikke et inngangsord være, men det bør være presist nok til ikke å kunne forveksles.

I Kirkerådets behandling ble det nevnt at en grunn til å vurdere å ta inn dette forslaget, var erkjennelsen av prinsippet om kjønnsinkluderende språk ikke er godt nok ivaretatt i liturgien som helhet, men flertallet i Kirkerådet kunne likevel ikke gå inn for at dette inngangsordet ble tatt inn.

Konklusjon: Forslaget er ikke tatt inn i ordningen

12. Amen etter inngangsordet

KM 2010 vedtak HG 2.6: "Etter liturgens inngangsord strykes "M: Amen".

Motforslag fra O. Gading om å beholde M: Amen.

Votering: Forslaget fikk 20 stemmer og falt. Forslaget opprettholdes.

Vurdering: Amen på dette sted i liturgien er i tråd med økumenisk praksis og angir gudstjenestens dialogiske karakter helt fra begynnelsen av. Samtidig kan det innvendes mot dette *amen*, at det kommer så tidlig, og for mange så helt uventet; at de ikke vil klare å delta.

En grunn til å beholde dette *Amen* er også at det lenge har vært innarbeidet i flere menigheter. Det er også vel kjent fra tidebønnstradisjonen å svare med *Amen* etter liturgens inngangsord, slik det også er i Ordningene for Morgensang, Aftensang og Kveldsbønn i gjeldende gudstjenestebok.

Noe som kanskje kan ivareta alle hensyn er å sette inn Amen etter inngangsordet som et kan-ledd.

Konklusjon: "Amen" er tatt ut av forslaget til KM 2011 (ledd 3)

(Se Ordningen s. 4-5)

13. Bønn etter løftesord

KM 2010 vedtak HG 2.10: Bønn som kan benyttes etter løftesord, (Forslaget s. 25):

"Hjelp oss å leve i din tilgivelse" endres til "Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse" eller "Hjelp oss å leve i din nåde." Forslag fra I. Rinde: Endringen i 2.10 strykes. Det opprinnelige forslaget beholdes: "Hjelp oss å leve i din tilgivelse"

Votering: Forslaget fikk 52 stemmer og falt. Forslaget opprettholdes.

Vurdering: "Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse" er en bønneformulering som svarer direkte til det nådeordet som nettopp er sagt. Formuleringen er også identisk med tilsvarende formulering i inngangsbønnen til Skriftemåls gudstjenesten (jfr. Gudstjenesteboken, del I. s. 260). Alternativet "Hjelp oss å leve i din nåde" kan kjennes mer naturlig å si enn "Hjelp oss å leve i din tilgivelse":

Kirkerådet (7. feb 2011) vedtok også å ta inn bønneformuleringen: "Hjelp oss å leve i din tilgivelse."

Konklusjon: Alle de tre alternative bønneformuleringene er tatt inn i forslaget til KM 2011: "Hjelp oss å tro ditt ord om tilgivelse", "Hjelp oss å leve i din tilgivelse", "Hjelp oss å leve i din nåde".

(Se Ordningen s. 25)

14. Rubrikk om kyrie

KM 2010 vedtak HG 2.11: Sist i rubrikken legges det til: "Kyrie kan utelates på enkelte

gudstjenester”.

Forslag fra T. S. Øygard Steinkopf om å stryke setningen:

”Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester” og i stedet sette inn: ”Se veiledning, s.00.”

Votering: Forslaget fikk 36 stemmer og falt. Forslaget opprettholdes.

Vurdering: Komité A understreker at kyrie har en viktig funksjon som gjenkjennende ledd i den verdensvide kirke. Når hovedgudstjenesten feires som høymesse, kan ikke kyrie utelates. Likevel kan det være hensiktsmessig å utelate det ved enkelte andre hovedgudstjenester. Dette er i tråd med ”eksempel på forenklet gudstjeneste uten nattverd” (se eksemplene på strukturer, Ordningen s. 17) hvor det antydes at kyrie kan utelates på den aller enkleste form av hovedgudstjenesten.

Anledningen til å utelate kyrie bør bare benyttes unntaksvis. I Veiledningen kan skrives noe om at kyrieleddet er et viktig gudstjenesteledd også for barn, særlig når bibelfortellinger benyttes til å forklare leddets opprinnelse og innhold.

Kyrie er ikke nevnt blant de leddene som skal være med i alle hovedgudstjenester, (se Ordningen s. 18). I forslaget til KM 2010 var oversikten over disse noe uklar. I forslaget til KM 2011 er det tydeliggjort hvilke ledd dette gjelder, ved å ta ut betegnelsen *bønn* og sette inn *samlingsbønn* og *forbønn*. Av listen fremgår det at *Nattverd* kan utelates. Derfor er følgende setning, som også står i alminnelige bestemmelser, satt inn: *Normalt skal det feires nattverd i hovedgudstjenesten.*

Konklusjon: Setningen ”Kyrie kan utelates på enkelte gudstjenester” er lagt til i rubrikk i forslaget til KM 2011.

(Se Ordningen s. 6)

15. Latinske betegnelser

KM vedtak Nattverd 1.1: Komiteen ber om at det blir innarbeidet latinske betegnelser i henhold til merknaden.

Votering: O. C. Kvarmes forslag om å stryke 1.1. Fikk 26 mot 86 stemmer. Forslaget opprettholdes.

Vurdering: I sin merknad på dette punkt uttaler komité B at de latinske betegnelsene på de ulike delene av liturgien er en del av vår religiøse og kulturelle arv. De fungerer i økumeniske sammenhenger og er i vanlig bruk i musikklivet. Komiteen ønsker derfor at de, som for eksempel Pax og Verba, skal tas inn på alle steder. Når det gjelder sist nevnte Verba må da også den norske betegnelsen ”Innstiftelsesordene” tilføyes.

Det bør vises skjønnsomhet med hensyn til hvor mange latinske betegnelser som skal være med. Derfor kan det være naturlig å holde seg på samme linje som i høymesseliturgien av 1977. Det er ingen store endringer med hensyn til bruk av latinske betegnelser i forslaget til KM 2011.

Konklusjon: I tillegg til de latinske betegnelsene som allerede var satt inn i forslaget til KM 2010, settes også betegnelsene Pax, Verba, Benedicamus og Salutatio, sammen med

de norske betegnelser, inn i forslaget til KM 2011. Betegnelsen *Innstiftelsesordene VERBA* er satt inn i alle nattverdbønnene.

16. Fredshilsen – siste del

Forslag fra Bjerkestrand: Ledd 21 (tidl19). Nattverdmåltidet (s. 13). Under Fredshilsen:

Leddet: "Liturgen eller en medliturg kan" ... osv flyttes til veiledningen.

Votering: Forslaget fikk 45 stemmer, og falt. Forslaget opprettholdes.

Vurdering: I sine merknader understreker komité B viktigheten av at siste del av fredshilsenen med håndhilsing ikke er obligatorisk. Derfor støttes det fremlagte forslaget til KM 2010 på dette punktet.

Konklusjon: Teksten til dette i ledd 21 er uendret fra KM 2010 til KM 2011.

(Se Ordningen s. 13)

17. Du Guds Lam – bar eller bærer

KM vedtak Nattverd s. 13, pkt. 21 (tidl19): Nattverdmåltidet, Du Guds Lam: "Du Guds Lam, som bar all verdens synder" erstattes med "Du Guds Lam, som bærer verdens synder"

Forslag fra Skaaheim:

Ledd 19, andre avsnitt. Agnus Dei:

En beholder formuleringen i nåværende liturgi: "Du Guds Lam som bar all verdens synder"

Votering: 59 for bærer. 40 for bar. Skaaheims forslag opprettholdes.

Vurdering: I sin merknad understreker komité B at Bispemøtet har to forskjellige syn på verbets tid i Du Guds lam/Agnus Dei. Flertallet støtter "bærer verdens synder", mens et mindretall går inn for "bar all verdens synder". Komiteen vil framholde at begge variantene er teologisk holdbare. Komiteen går inn for "Du Guds Lam, som bærer verdens synder."

Til videre utdyping av verbets tid i Agnus Dei, se "Gudstjenestereformen – Nattverdliturgi. Hoveddokument til KM 2010." Det vises også til avsnittet nedenfor, D. Bibelspråk – liturgispråk. Vurdering av liturgiske tekster i forhold til den nye bibeloversettelsen (Bibel 2011).

Konklusjon: "Bar all verdens synder" endres til "bærer verdens synder" i forslaget til KM 2011.

18. Nattverdbønn D – en setning

Ihles forslag om å beholde "i alle som sulter og tørster". Fikk 12 stemmer og falt.

Forslaget opprettholdes.

Konklusjon: Denne formuleringen er ikke satt inn i Nattverdbønn D, men i Nattverdbønn A i forslaget til KM 2011.

19. Utsendelsesordene - medliturg

Forslag fra I. Midttømme:

Underpunkt til 2.30 "Det er normalordning at medliturgen sier utsendelsesordene."

Forslaget fikk 19 stemmer og falt. Forslaget opprettholdes.

Vurdering: Kirkemøtet 2010 vedtok å endre ML/L til L/ML som angivelse av hvem som sier utgangsordet (jfr. KM vedtak HG 2.30). I og med at dette innebærer at L har forrang fremfor ML på dette sted, er det ikke naturlig å ta inn den foreslåtte rubrikk. Da måtte i så fall vedtak HG 2.30 omgjøres.

Konklusjon: Den foreslåtte rubrikken er ikke tatt inn i forslaget til KM 2011.

C. Oppfølging av komitémerknader i protokollene fra KM 2010 (komité A og B).

20. Hovedgudstjenesten - definisjon

KM 2010 forslag fra O. Gading om å definere "hovedgudstjenesten som "menighetens hovedsamling på søn- og helligdager" (protokollen s. 77) og merknad fra komité A om at "begrepet hovedgudstjenesten ikke er tilstrekkelig avklart med å si at den er "identisk med den forordnede gudstjeneste". Komiteen velger å definere hovedgudstjenesten som menighetens hovedsamling, uten å knytte dette ensidig til betegnelsen forordnet" (protokollen s. 15)

Vurdering: O. Gading's forslag ble fulgt opp av komite E i sin merknad 24, hvor de sier at "begrepet ikke må forstås innskrenkende til bare å gjelde dette" (altså forordnet hovedgudstjenesten), "men at om menigheten vedtar flere hovedgudstjenester, vil dette ikke utløse finansieringsplikt for fellesrådet."

Begrepet "hovedgudstjenesten" kan bli et for svakt begrep teologisk sett og i for stor grad et rent juridisk begrep. En kunne definere det slik:

"Hovedgudstjenesten er menighetens hovedsamling på søn- og helligdag, slik dette er forordnet av biskopen. Også gudstjenester som kommer i tillegg til de forordnede kan betegnes som hovedgudstjenesten."

Dette er en definisjon som har to kriterier, men hvor "menighetens hovedsamling" er det primære - noe som svarer til gudstjenestereformens anliggende om gudstjenestens forankring i lokalmenigheten. Samtidig er det viktig å beholde en kirkejuridisk bestemmelse om biskopens forordningsmyndighet og fellesrådets forpliktelser. Der man velger å holde hovedgudstjenester utover de gudstjenester biskopen forordner, kan en altså snakke om "ikke-forordnede hovedgudstjenester". Samtidig rommer definisjonen også muligheten for at biskopen kan forordne andre gudstjenester enn hovedgudstjenester.

Konklusjon: Følgende setning er satt inn i innledningen til Ordning for hovedgudstjenesten (side 2), til erstatning for første setning i andre avsnitt: ”Hovedgudstjenesten er menighetens hovedsamling på søn- og helligdager, slik dette er forordnet av biskopen.”

I Alminnelige bestemmelser er også følgende setning tatt inn: ”Også gudstjenester som kommer i tillegg til de forordnede kan betegnes som hovedgudstjenesten”.

21. Betegnelsen høymesse

KM 2010 merknad fra komité A med spørsmål om det er nødvendig å videreføre betegnelsen ”høymesse”: Det er viktig at alle typer hovedgudstjenesten gis samme status, at menigheten motiveres til å delta både på den fullstendige ”høymesse” og den enkleste ”familiegudstjeneste”. (protokollen s. 2).

Vurdering: Om begrepet *høymesse* er det i innledningen til Ordning for hovedgudstjenesten sagt at ”Ordningen for høymessen, slik den er gjengitt i sin helhet med ulike alternativer s. 4-16, danner utgangspunkt for alle andre hovedgudstjenester, både når det gjelder struktur, liturgiske tekster og rubrikker.” Den er med andre ord ”Ordning for hovedgudstjenesten” i sin helhetlige form.

Betegnelsen ”høymesse” har stått for en gudstjeneste med 3 hoveddeler: Ordet, Forbønnen og Nattverden, og i tillegg en innledende og en avsluttende del. De 5 kjente messeleddene Bønnerop/kyrie, Lovsang/gloria, Trosbekjennelsen/Credo, Hellig/Sanctus og Du Guds lam/Agnus Dei, samt den gamle aronittiske velsignelsen kjennetegner en høymesse og er videreført i ordningen. I Ordets del hører også 3 lesninger med: en gammeltestamentlig tekst, en nytestamentlig lesning og en tekst fra et av de fire evangeliene. Den gjeldende form for høymesse er vist side 17, i venstre kolonne. Her blir det også tydelig at høymessen danner utgangspunkt for alle andre hovedgudstjenester, men at det også finnes andre former for hovedgudstjenester, som ikke betegnes som høymesse.

Konklusjon: Det synes ikke å være nødvendig gi en nærmere definisjon av begrepet *høymesse* enn det som er angitt i ordningen, særlig s 2 og s 17.

22. Samlingsbønner med kirkeårspreg

Merknad fra komité A angående Samlingsbønn:

”Komiteen ber om at det arbeides videre med utvikling av noen samlingsbønner, spesielt med kirkeårspreg og for spesielle dager i Kirkeåret.”

Konklusjon: Det er igangsatt et arbeid med samlingsbønner med kirkeårspreg, som komité A etterlyste i tråd med Bispemøtets bestilling. Dette arbeidet følger en noe annen saksgang. Det ble sendt til Bispemøtets møte i januar 2011. Bispemøtet uttaler:

”Bispemøtet har drøftet forslaget til kirkeårsvariable samlingsbønner og anbefaler at disse bearbeides videre med sikte på at Kirkerådet vedtar dette som en liturgisk forsøkssak etter behandling i Nemnd for gudstjenesteliv og Bispemøtet.”

Dette innebærer at forslaget til samlingsbønner med kirkeårspreg ikke legges frem for Kirkemøtet, men følger saksgang og prosedyre for behandling av liturgiske forsøkssaker.

23. Takk i forbønnene

Merknad fra Komité A: Mer takk må lyde i forbønnene.

Konklusjon: Dette er fulgt opp i bearbeidelsen av forbønnene, slik de nå foreligger i forslaget til KM april 2011. Se bl.a innledningen til Forbønn 2 og Forbønn 3. (Ordningen s. 38 og 39)

24. Opprydning i rubrikkene

Merknad fra Komité A om behov for gjennomgang av alle rubrikkene.

Rubrikkene må være selvforklarende. Det er nødvendig med en opprydning med hensyn til hva som skal stå i Ordningen og hva som skal stå i Veiledningen.

Vurdering: Den opprydning i rubrikkene som komité A ber om er foretatt i forslaget til KM 2011. Rubrikkene er strammet inn både språklig og innholdsmessig. Alle rubrikker som angir steder for hvor noe kan skje, er tatt ut. Dette vil bli beskrevet i Veiledningen. Anvisninger med hensyn til hvor det kan være innslag med kor og lignende er tatt ut, da dette vil bli omtalt i Veiledningen.

Alle henvisninger ”Se Veiledning, s. 000” er tatt ut. Det er satt inn et avsnitt i Innledningen, s. 2, som sier hva Veiledningen omhandler med hensyn til gudstjenesten som helhet, dens hoveddeler og enkelte ledd.

25. Merknader til Ordningen på Nynorsk

Merknad om NYNORSK i begge komiteer (A og B):

* Forskjell i meningsinnhold i BM og NN må unngås.

* Konkrete forslag:

- ”Stort er mysteriet i trua”. Vurdere ”stort er trusmysteriet”

- til NN: ”himmelfart” og ”himmelferd” i NN til ny vurdering

- ”utrent” er bedre enn ”aust ut”.

- vurdere de foranstilte eiendomspronomen, - for eksempel om ”din Son” er bedre enn ”Sonen din” (din Ande – Anden din).

- Fjerne ”heilag” i dei heilage gåvene (Nattverdbønn C,D,E)

Vurdering: I arbeidet med Ordning for hovedgudstjenesten er det et hovedmål, så langt det er mulig, å unngå meningsforskjell mellom BM og NN.

I tillegg til de enkeltforslagene som er nevnt ovenfor er det kommet mange forslag til Nynorskversjonen, også fra enkeltmedlemmer på Kirkemøtet. Alle disse er tatt med til

vurdering i arbeidet med forslaget til KM 2011 (NN). Denne følger samme retningslinjer med hensyn til språkformer som Bibelselskapet har fulgt i arbeidet med den bibeloversettelsen.

Konklusjon: Merknadene om nynorsk er vurdert i forslaget til KM 2011.

26. Språk

Fra merknad i komité B

”Komiteen brukte mye tid på å diskutere språk og bruken av begreper som legeme/kropp, kalk/beger og ete/spise. I hovedsak ble to forhold diskutert, det ene knyttet til nærhet til Skriften, det andre knyttet til forhold som gjelder språk og kultur. En konstaterer at det er en spenning mellom behovet for fornyelse av språket og nærhet til Bibelselskapets nyeste oversettelse på den ene side, og behovet for å ivareta tradisjon og poesi i et liturgisk språk på den andre. Komiteen konkluderte imidlertid med å støtte det foreliggende forslaget.”

Vurdering: Det har vært en målsetting i gudstjenestereformen å ha størst mulig samsvar mellom bibelspråk og liturgisk språk.

I arbeidet med de liturgiske tekstene som helt eller delvis tar utgangspunkt i bibeltekster har gudstjenestereformen forholdt seg til NT 2005 og hatt løpende kontakt med Bibelselskapet og deres arbeid med ny oversettelse både av GT og NT. Bibelselskapet fullførte sitt oversettelsesarbeid i desember 2010 – og alle bibeltekster i Ordning for hovedgudstjenesten er gjennomgått med sikte på mest mulig overensstemmelse mellom Bibelen og liturgien. Samtidig har det på enkelte steder vært nødvendig å prioritere tradisjon og ”poesi” i et liturgisk språk, slik komité B også fremhever.

Konklusjon: Det vises til avsnitt D nedenfor (Bibelspråk – liturgispråk) om dette.

27. Gjenstående - til videre oppfølging

Flere av merknadene fra komiteene (A og B) tas med i det videre til arbeidet, særlig med Veiledningen:

- * Ivareta anliggendet fra Ungdommens kirkemøte: Hovedgudstjenesten må være fleksibel – ikke regelstyrt. Samarbeid og eierskap må ivaretas.
- * Musikk. Viktig med stor bredde – genre, instrumentbruk, forsangere, inkludering av barn og unge som utøvere. Det må gis generell åpning for bruk av kor og musikalske innslag på egnede steder i gudstjenesten.
- * Momenter under Forbønn/ Bønnevandring: ”takkekrukke” i tillegg til ”bønnekrukke”. Dette må følges opp i Veiledningen.
- * Skriftemål – egner det seg som egen stasjon i bønnevandring? Vurderes lokalt og reflekteres i Veiledningen.
- * Gudstjenestereformens dokumenter: Unngå akademisk uttrykk og fagspråk som ekskluderer. Dette er særlig viktig i Veiledningen som har menighetsråd,

gudstjenesteutvalg og andre gudstjenestemedarbeidere som målgruppe.

* Kunngjøring. Det må gis god veiledning om hva kunngjøringene er og kan være.

D. Bibelspråk – liturgispråk.

Liturgiske tekster i forhold til den nye bibeloversettelsen (Bibel 2011)

I den muntlige orienteringen som ble gitt på gudstjenesteseminaret ved starten av Kirkemøtet 2010, ble det sagt at sekretariatet i Kirkerådet ville komme tilbake med en redegjørelse om tekstformen i bibelsitater i gudstjenesteordningen etter at Det norske bibelselskap ville ha tatt endelig avgjørelse om tekstformer i løpet av desember 2010. Dette notatet er en oppfølging av dette til Kirkemøtet 2011, etter at Bibelselskapet oversendte de vedtatte tekstformene til Kirkerådets sekretariat og etter at notatet ble behandlet i Bispemøtet i januar 2011 og i Kirkerådet i februar 2011.

1. Kirkemøtets drøfting av forholdet mellom tekstform i bibeloversettelse og liturgi.

Kirkemøtet drøftet i flere sammenhenger forholdet mellom tekstform i bibeloversettelsen og i liturgien.

Komité A mente at formuleringen i gudstjenesteledet Lovsang/Gloria ”som Gud har glede i”, som den nye bibeloversettelsen har både i bokmål og i nynorsk, er mer forståelig en ”som har Guds velbehag”. Derfor anbefalte de denne nye tekstformen.

Komité C fant ikke tilstrekkelig grunn til å avvike fra ordlyden i den kommende bibeloversettelsen i misjonsbefalingen (Matt 28,18-20) og fjernet derfor ordet ”ut” i uttrykket ”Gå derfor (ut) og gjør alle folkeslag til disipler”.

Komité B drøftet nattverdliturgien og sa de ”brukte mye tid på å diskutere språk og bruken av begreper som legeme/kropp, kalk/beger og ete/spise i nattverdliturgien. I hovedsak ble to forhold diskutert, det ene knyttet til nærhet til Skriften, det andre knyttet til forhold som gjelder språk og kultur. En konstaterer at det er en spenning mellom behovet for fornyelse av språket og nærhet til Bibelselskapets nyeste oversettelse på den ene side, og behovet for å ivareta tradisjon og poesi i et liturgisk språk på den andre. Komiteen konkluderte imidlertid med å støtte det foreliggende forslaget” (dvs. nattverdliturgien, som avveier begge hensyn.)

Kirkemøtet gav sin tilslutning til komiteenes tekstforslag. En kan kanskje sammenfatte dette på følgende måte:

Det skal i størst mulig grad være samsvar mellom liturgien og den nye bibeloversettelsen, men det kan være grunner for å avvike dette i noen tilfelle ut fra andre tungtveiende hensyn.

Innholdsoversikt

I dette notatet gis det i avsnitt 2 en generell drøftelse av forholdet mellom tekstform i bibeloversettelse og i liturgi.

Deretter belyses i avsnitt 3 hvordan den nye bibeloversettelsen er fulgt opp i liturgiforslagene som fremmes for Kirkemøtet 2011.

I avsnitt 4 drøftes konkrete avvik mellom ordlyden i den nye bibeloversettelsen og ordlyden i *de faste gudstjenesteledd som synges* i Ordning for hovedgudstjeneste, og hvorfor det nå kan være vanskelig å få helt sammenfallende tekstformer enkelte steder i liturgien.

2. Generelt om forholdet mellom tekstform i bibeloversettelse og liturgi.

I gjeldende gudstjenesteordning fra 1977 er det så godt som et konsekvent sammenfall mellom ordlyden i bibeloversettelsen (fra 1978/1985) og liturgien. Slik har det ikke alltid vært. Tidligere kunne en ha ulike utgaver av for eksempel Fadervår i henholdsvis bibeloversettelsen, i liturgien og i katekismen. Fra 1977 ønsket en derimot å få et sammenfall i ordlyd mellom disse.

Nå kommer det en ny bibeloversettelse. Da kan en spørre om en skal gjenta det konsekvente sammenfall mellom tekstformen i bibeloversettelse og liturgi og revidere liturgien etter bibeloversettelsen. Når det gjelder Fadervår, ligger det i forslaget en valgmulighet for menighetene til å be Fadervår enten etter 2005/2011 - eller etter 1978-oversettelsen.

Sett ut fra liturgiens perspektiv er det historisk sett noe nytt at liturgiens faste ledd skal være så tett knyttet sammen med ordlyden i en bestemt, autorisert bibeloversettelse. I flere hundre år i Norge har de faste gudstjenesteledd som menigheten synger, ikke vært direkte bibelsitater, men gjendiktninger av Bibelens innhold i form av salmer. I den såkalte "salmemessen" som har preget vårt gudstjenesteliv lenge, var det derfor ikke noe problem at menigheten sang et fritt gjendiktet Lovsang/Gloria-ledd eller Du Guds lam/Agnus Dei-ledd. Slik er det fortsatt i dansk gudstjenesteliv. Den store liturgiske reformen i 1889 ble et brudd med salmemessen, i tråd med en økumenisk tilnærming. Liturgien fra 1977 fortsatte denne utviklingen, og fulgte bibeloversettelsens tekstformer i de liturgiske ledd.

Dette medførte noe kritikk, først og fremst av teksten i Salmenes bok i 1978/1985-oversettelsen, som kirkemusikere og andre ikke lenger fant egnet til bruk i felles veksellesning og sang i tidebønner eller som bibelske salmer i gudstjenesten. Bibelselskapet erkjente dette og valgte i 1995 å utgi en ny utgave av Salmenes bok i en språklig, poetisk og rytmisk justert form – til liturgisk bruk. I arbeidet med den nye oversettelsen har kirkemusikere samarbeidet om Salmenes bok, for at den nye teksten skulle egne seg til sang og tidebønn.

I dag finnes som kjent flere bibeloversettelser, både i Norge og i andre vestlige land. I gudstjenesteboken for Church of England, har man tatt konsekvensen av dette faktum på den måten at det finnes både en gudstjenesteliturgi i et tradisjonelt språk og en liturgi som er mer preget av samtidsspråk. Slik kan menighetene velge mellom ulike språkstiler, både med hensyn til faste liturgiske ledd og med hensyn til bibeltekstene som leses. En slik dobbel språkstil er det ikke lagt opp til i vår gudstjenestereform, men en kan likevel vurdere om det på noen sentrale steder i liturgien bør fastsettes en tekstform som er annerledes enn den nye bibeloversettelsen. Da bør det – i tråd med Kirkemøtets holdning – angis svært gode grunner for dette. Kirkemøtet fant grunn til å beholde noen ord som avviker fra den nye bibeloversettelsen i nattverdliturgien (bl a *kalken* – ikke begeret, *legeme* – ikke bare ordet kropp). Innstiftelsesordene til nattverden, slik disse lyder i gudstjenesteliturgen, inneholder også ulike bibeltekster satt sammen i en ny tekstlig helhet.

Ut fra liturgiske hensyn er det vanskelig å hyppig endre tekstformen i en bibeltekst *som fremsies eller synges kollektivt* i gudstjenesten hver søndag. Det er lettere å endre bibelordlyden i en lesning som kun blir hørt av menigheten. De faste gudstjenesteleddene som menighetene må lære å synges eller fremsi sammen, tilsier naturlig nok et sterkere hensyn til kontinuitet og bestandighet i tekstform enn bibeloversettelser kan gjøre. Musikalske og poetiske hensyn bør også her veie tungt.

I gudstjenesteliturgen har man gjennom historien ikke alltid fulgt bibelteksten konsekvent, men gjort endringer til en liturgisk tekst ut fra innholdsmessige hensyn. Et eksempel på en slik tekst som har funnet stor utbredelse økumenisk, er leddet *Hellig/Sanctus*, hvor man har utvidet formuleringen i Jesaja 6,3 ”all jorden er full av hans herlighet” til ”*himlene og jorden er fulle av hans herlighet*”. Det finnes gode bibelske belegg for en slik utvidelse, selv om dette ikke er gjort i forslaget til vår Ordning for hovedgudstjeneste, hvor Jesajatekstens ordlyd i hovedsak er beholdt. Derimot har vi i liturgien helt til nå – ut fra innholdsmessige hensyn – brukt formuleringen ”Du Guds lam, som *bar* all verdens synder” i stedet for å sitere bibelteksten i Joh 1,29. Selv om Kirkemøtet 2010 ønsket å endre dette til presensformen ”*bærer*”, viser dette likevel at liturgiens tekst ikke alltid følger bibelteksten slavisk.

Et annet eksempel er innstiftelsesordene til nattverden, hvor det i tråd med vår liturgiske tradisjon er foreslått en tekst som er sammensatt av flere bibeltekster, der innstiftelsesordene gjengis på ulike måter. Da har vi primært å gjøre med en egen sjanger, en *liturgisk tekst*, selv om denne er gjennomvevd av bibelord. Og andre steder er liturgiske tekster gjennomvevd av bibelspråk, uten at det handler om et direkte bibelsitat.

3. Hvordan den nye bibeloversettelsen er fulgt opp i gudstjenestereformen

I gudstjenestereformen har det hele tiden vært en forutsetning at den nye *Tekstboken* skal inngå som del av reformen med sine tre årsrekker med bibeltekster, og at disse lesningene bygger på Bibelselskapets nye oversettelse. De tre lesningene fra Skriften som inngår i Ordets del i hovedgudstjenesten, vil følge den tekstformen som Det norske Bibelselskap

nylig har vedtatt. Bare i innledningene til teksten vil det bli gjort mindre, men nødvendige justeringer for å tydeliggjøre hvem som sier ordene eller hvem teksten handler om (f eks ved at *"Han kom da.."* endres til *"Jesus kom da..."* og lignende). Selve utvalget av bibeltekster som inngår i tekstboken avgjør Kirkemøtet 2011, de justerende innledningene avgjør Kirkerådet i et samarbeid med Bibelselskapet, mens oversettelsen avgjør Det norske bibelselskap. Å bruke Bibelselskapets oversettelse er i samsvar med tidligere kirkemøtevedtak.

Også når bibelvers blir lest i liturgiene på andre steder enn i de tre lesningene, har det vært lagt til grunn at teksten i størst mulig grad skal være i overensstemmelse med den nye bibeloversettelsen. I Forslaget av 2008 til hovedgudstjenesten og dåpsliturgien fulgte man derfor, med noen få unntak, oversettelsen av Det nye testamente fra 2005, som da var tilgjengelig. Den nye bibeloversettelsen til Det gamle testamente forelå ikke på samme fullstendige måte. Når de nye liturgiene nå skal vedtas av Kirkemøtet 2011, er situasjonen ny på to måter:

1. Oversettelsen til Det nye testamente fra 2005 er justert og endret på en rekke steder.
2. Dessuten foreligger hele oversettelsen til Det gamle testamente, i justert form.

Hvordan er så dette fulgt opp i liturgiene som legges fram for Kirkemøtet 2011? Den nye bibeloversettelsen er her fulgt de aller fleste steder. Flere bibelvers i liturgiene er derfor blitt noe endret i forhold til forslaget til Kirkemøtet 2010. Her kan nevnes noen eksempler:

Et av løftesordene etter syndsbejennelsen lød slik i KM 2010:

"Så høy som himmelen er over jorden, så stor er Herrens nåde mot dem som frykter ham. Så langt som øst er fra vest, tar han våre synder bort fra oss. (Salme 103,11-12)

Nå lyder den i samsvar med bibeloversettelsen slik:

Så høy som himmelen er over jorden, så veldig er Herrens miskunn over dem som frykter ham. Så langt som øst er fra vest, tar han syndene våre bort fra oss.

Et annet eksempel er Syndsbejennelse 4, hvor ulike vers fra Salme 51 er satt sammen. Denne lød slik i KM 2010:

*Vær meg nådig, Gud, i din trofasthet
Slett ut mine overtredelser i din store barmhjertighet.
Gjør meg ren og fri for skyld,
og rens meg for min synd.
Se, du vil ha sannhet i menneskets indre,
Så lær meg visdom i hjertets dyp.*

På grunn av endringer i oversettelsen, hvor siste vers ikke lenger er formet som bønn, men har den konstaterende formen "Du lærer meg visdom i det skjulte", ble det nødvendig å avslutte med et annet vers, som i den nye oversettelsen har bønneform. En annen utfordring er at ordet "lovbrudd" – (tidligere "overtredelser") gir sterke

assosiasjoner til rettslige lovbrudd. Da kan det være behov for å tydeliggjøre at synd dreier seg om noe mer og annet enn dette. Derfor er setningen ”Vask meg ren for skyld, og rens meg for min synd”, som også er det etterfølgende verset i salmen, tatt inn. Et alternativ kan være å ta ut andre linje og gå rett på ”Vask meg ren for skyld...” etter ordene i første linje.

Alt dette førte til at det ikke er helt de samme versene som er gjengitt til KM 2011. Denne syndsbejnelsen lyder nå slik:

*Vær meg nådig, Gud, i din kjærlighet,
stryk ut mitt lovbrudd i din store barmhjertighet.
Vask meg ren for skyld, og rens meg for min synd.
Se, du gleder deg over sannhet i mitt indre,
du lærer meg visdom i det skjulte.
Gud, skap i meg et rent hjerte,
gi meg en ny og stødig ånd.*

Dette eksemplet viser både hvordan den nye oversettelsen er fulgt, og hvilke endringer som kan være nødvendig å gjøre når en ”i ettertid” justerer liturgien etter en endret oversettelse.

Fra dåpsliturgien kan nevnes at Jesus nå ikke lenger beskrives som ”harm” på disiplene som avviser barna (Mk 10), men er rett og slett ”sint”.

En rekke slike endringer er gjort i forslaget til KM 2011 for å få et størst mulig sammenfall mellom tekstform i bibeloversettelsen og i liturgien. Et slikt sammenfall har mange fordeler. Det kan bidra til å skape fortrolighet med en bestemt tekstform, og sikre at menigheten ikke hører ett og samme bibelord i noe ulike utgaver på samme gudstjeneste, altså i lesningen og i et fast liturgisk ledd. Andre folkepedagogiske argumenter for dette kan også anføres. Bak Bibelselskapets oversettelse ligger det også et omfattende arbeid med det norske språk, og kvaliteten av dette arbeidet kan være en ressurs også for utviklingen av det liturgiske språket

I arbeidet med gudstjenestereformen har Kirkerådet derfor hatt jevnlig samtaler med Bibelselskapet for å oppnå en mest mulig felles tekstform. Fra Kirkerådets side har en vært særlig opptatt av å ta tilbørlige hensyn til at de bibeltekstene som brukes fast på søndagens gudstjenester, har en form som egner seg godt for liturgisk bruk. I disse samtaler har begge parter uttrykt forståelse for at bibeloversettelse og liturgi må ivareta noe ulike hensyn:

Bibelselskapet må skape en mest mulig historisk korrekt oversettelse, også når denne bryter med en innarbeidet tekstform i liturgi, salmesang og oppbyggelseslitteratur. Teksten sikter heller ikke utelukkende mot gudstjenestelig bruk, eller mot en felles fremsigelse eller sang, men skal også vinne nye lesere som leser Bibelen i mange andre sammenhenger, og åpne for en ny opplevelse og forståelse av teksten. Det er lagt vekt på at bibelteksten skal svare til en nyere tids språkfølelse. Den skal egne seg til å bli lest

innenat i enerom, og den skal egne seg til å bli sunget eller lest høyt sammen med andre i en festgudstjeneste. Dette er en krevende oppgave, da det lett oppstår språklige og stilistiske dilemmaer når begge disse hensyn skal ivaretas.

4. Avvik mellom bibeloversettelsen og gudstjenesteledd som synges

En særlig utfordring ligger i forholdet mellom bibeltekst i bibeloversettelse og i de liturgiske ledd som *synges av menigheten*. Hvis vi på dette stadium i gudstjenestereformen skulle legge til grunn et helt konsekvent sammenfall mellom den nye bibeloversettelsen og liturgien i alle faste liturgiske ledd som synges, har vi ikke lenger tilstrekkelig liturgisk musikk å tilby menighetene. Dette fordi man i den nye, reviderte bibeloversettelsen har gjort noen små endringer i tekstene til de sungne liturgiske leddene. Og, kan en si, fordi gudstjenestereformen ble igangsatt på et tidspunkt da en ny bibeloversettelse ennå ikke var ferdigstilt. Tekstformene er derfor ikke identiske med det som gjaldt da Kirkerådet inviterte komponister i 2007/2008 til å skrive ny liturgisk musikk. I tillegg vil man også miste mye av den liturgiske musikken som har vært brukt siden 1977, og som mange ønsker å beholde.

Endringene gjelder i større eller mindre grad følgende sungne gudstjenesteledd:

Bønnerop/Kyrie,
Lovsang/Gloria,
Hellig/Sanctus,
Herrens bønn/Fadervår og
Du Guds Lam/Agnus Dei.

Det er ikke alltid vanskelig å bytte ut et ord eller et uttrykk med et annet, så lenge de har samme antall stavelser og betoning. Derimot kan et lite tilleggsord, eller bortfall av et lite ord, skape store musikalske problem. Noen melodier kan nok justeres noe for å komme i samsvar med den nye bibeloversettelsen, men i svært mye av musikken vil dette være vanskelig. Det må også avklares nærmere om komponistene, eller verkenes nåværende rettighetsinnehavere, mener de kan gjøre endringer i den foreliggende musikken. Et annet problem er at det generelt kan være vanskelig for menigheten å endre tonene i melodier som allerede er godt innsunget.

Imidlertid lar en rekke av disse problemene seg løse om en gjør noen mindre tilpasninger i teksten. I det følgende kommenteres ledd for ledd, og det foreslås løsninger på dilemmaet.

A. Bønnerop/Kyrie

Den nye bibeloversettelsen gjengir dette bønneropet på bokmål med ”*ha barmhjertighet med oss*”. Vi har ikke liturgisk musikk som passer rytmisk til denne formuleringen. I 2005-oversettelsen var dette gjengitt med ”forbarm deg over oss”, og denne teksten ble fulgt i den nye liturgiske musikken i 2008, riktignok med den endring at ”forbarm deg” ble til ”forbarme deg” - av rytmiske grunner. Dermed ble stavelsene og betoningene identiske med det innarbeidede ”miskunne deg”. I Forslaget til KM 2010 ønsket man å

beholde ”*miskunne deg (over oss)*”, et uttrykk som finnes i den nye bibeloversettelsen på nynorsk: ”*miskunna deg over oss*”.

Det anbefales derfor å beholde verbet ”*miskunne deg*” (bm) / ”*miskunna deg*” (nn) i hovedgudstjenesten, og ikke den nye bibeloversettelsens uttrykk ”*ha barmhjertighet med oss*”. Dette anses som en enkel og udramatisk sak, da Bibelen faktisk siteres i den greske formen ”*kyrie eleison*” og tekstformen ”*miskunne deg*”, som tolker dette, ikke behøver å betraktes som et direkte bibelsitat.

B. Lovsang/Gloria

Den nye bibeloversettelsen har nå formuleringene ”*mennesker Gud har glede i*” (bm) og ”*blant menneske Gud har glede i*” (nn) i siste ledd i Gloria. Her har man tatt bort ordet ”*som*” (”*blant mennesker (som) Gud har glede i*”). Dette skaper et rytmisk problem for mye av den liturgiske musikken vi har, ikke minst for Rolf Karlsens godt innsungne melodi i gjeldende liturgi. Kanskje innebærer endringen en liten betydningsforskjell ved at tekstformen *med* ordet ”*som*” gir et sterkere fokus på menneskene, og *uten* dette ordet beholdes et sterkere fokus på Gud. I det store og hele kan vel endringen oppfattes som uttrykk for en språkutvikling der en i større grad tar bort ordet ”*som*” når dette ikke er helt nødvendig.

Bibeloversettelsen fra 2005 endret formuleringen ”*mennesker som har Guds velbehag*” til ”*mennesker som Gud har glede i*”. Når forslaget som ble lagt fram for Kirkemøtet 2010 likevel beholdt ordene ”*Guds velbehag*”, var det fordi en mente formen ”*glede i*” er vanskelig å synge og at det poetisk sett ikke er godt med vokalkombinasjonen ”*e – e - i*” og å slutte med den betonte preposisjonen ”*i*”. Kirkemøtet gikk imidlertid inn for å endre dette i samsvar med 2005-oversettelsen til ”*mennesker som Gud har glede i*”. Når den reviderte bibeloversettelsen nå har tatt bort ordet ”*som*”, skaper dette rytmiske problemer for den gamle og for mye av den nye liturgiske musikken, men antakelig ikke for all den nye musikken.

Det anbefales at man gir rom for begge muligheter, altså med og uten ”*som*”. I liturgiteksten gjøres det ved at ordet ”*som*” settes i parentes.

C. Hellig/Sanctus

Et mye vanskeligere problem finner vi i dette leddet. Den nye bibeloversettelsen har følgende tekstform:

(Kirkemøte -forslaget er angitt til høyre i kursiv på de to stedene der ordlyden ikke er identisk med bibeloversettelsen)

(BM)

Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot.

Hele jorden er full av hans herlighet. (Jes 6,3) - *All jorden er full av din herlighet*

Hosianna i det høyeste! (Matt 21,9)

Velsignet er han som kommer i Herrens navn! - *Velsignet være han som kommer.....*

Hosianna i det høyeste!

(NN)

Heilag, heilag, heilag er Herren Sebaot.

Heile jorda er full av hans herlegdom.

– *All jorda er full av din herlegdom*

Hosianna i det høgste!

Velsigna er han som kjem i Herrens namn! - *Velsigna vere han som kjem.....*

Hosianna i det høgste!

I første linje er bibelteksten identisk med KM-forslaget.

I andre linje er det to forskjeller: I stedet for bibeltekstens "hans" (herlighet) heter det i KM-forslaget "din" (herlighet) ut fra hensynet til liturgiens direkte tiltale til Gud. Dessuten er den innarbeidede liturgiske formen "All jorden/All jorda" endret i bibeloversettelsen til "*Hele jorden/Heile jorda*". Denne rent språklige moderniseringen fra "all" til "hele" innebærer en rytmisk utfordring i forhold til den liturgiske musikken ved at ordet "hele" krever to toner i stedet for én ("all") i opptakten. Etter et raskt gjennomsyn kan det synes som om dette kan la seg endre i en del av den liturgiske musikken, mens i andre varianter vil endringen medføre enten et mer hektisk og springende preg eller simpelthen være umulig å innpasse.

Det kan også gjøres innvendinger av språklig og poetisk karakter mot å bruke bibeloversettelsens "hele jorden", fordi det blir svært mange ord som begynner på "h" i denne sammensatte Hellig/Sanctus-teksten (10-11 ord begynner på -h). Det vil simpelthen være godt å synge noe som begynner på "a" i denne teksten. Slike hensyn bør en i enkelte tilfelle ta, ettersom liturgi i stor grad synges, og ikke bare inneholder en tekst, men er en tekstlig og musikalsk helhet.

I fjerde linje er det også gjort en viktig endring: I KM 2010 videreførte man gjeldende liturgis tekstform "velsignet være"/ "velsigna vere", mens bibeloversettelsen reduserer antall stavelser til "velsignet er"/ "velsigna er". Det kan synes som om dette ikke er fullt så vanskelig å innpasse i mye av den liturgiske musikken som formuleringen "hele jorden" i dette leddet.

Det ligger imidlertid en meningsforskjell mellom de to tekstformene. Den nye bibeloversettelsen konstaterer et faktum: "Velsignet er han...", mens den liturgiske formen uttrykker et sterkt ønske eller en virkekraftig meddelelse av velsignelse. Den sistnevnte formen kan inneholde en innholdsmessig nyanse i det religiøse språket og kanskje gi et mer tilbedende uttrykk. I det nærmest ekstatiske høydepunktet i liturgien som Hellig/Sanctus-leddet er, kan det være grunn til å beholde denne uttrykksformen. Grunnteksten gir dessuten ikke noe tvingende grunnlag for å si "velsignet er", snarere tvert imot. I 2005-oversettelsen var derfor tekstformen "velsignet være" beholdt. Ut fra forarbeidene til den nye bibeloversettelsen (Matteusevangeliet 2004) kan det virke som om endringen først og fremst er gjort ut fra hensynet til språklig modernisering og forenkling. Noen vil hilse dette velkommen, mens andre vil oppleve dette som et tap.

Det anbefales å beholde KM-forslagets former "*din herlighet*"/ "*din herlegdom*" og "*All jorden*"/ "*All jorda*" og ikke den nye bibeloversettelsens former.

Når det gjelder valget mellom tekstformene "Velsignet være"/"Velsigna vere" og "Velsignet er"/"Velsigna er" foreslås det å ikke følge den siste endringen i bibeloversettelsen.

D. Herrens bønn

Det er ikke foretatt endringer i bønnen Vår Far i forhold til den tekstform som ble utgitt i 2005. I gudstjenesteforslaget er både tekstformene fra 1978 og 2005 satt opp som alternative former, som den enkelte menighet gjør valg om. Derfor finnes det liturgisk musikk til begge variantene.

E. Du Guds Lam/Agnus Dei

Det er heller ikke foretatt endringer av Joh 1, 29 siden oversettelsen fra 2005.

Bibelteksten lyder slik:

"Se, Guds lam, som bærer bort verdens synd." (bm)

"Sjå, Guds lam, som ber bort synda i verda!" (nn).

Det er i saksfremstillingen om nattverdiliturgien til Kirkemøtet 2010 gitt en utførlig redegjørelse for de ulike formene. Som kjent gikk et klart flertall i Kirkemøtet inn for å endre den liturgiske teksten fra "bar all" til "bærer". Kirkemøtet gikk også inn for å beholde flertallsformen "verdens synder"/"verdsens synder", til tross for at bibeloversettelsen både nå og tidligere har entallsformen av ordet "synd". I dette gudstjenesteledet er flertallsformen mer naturlig.

En annen tekstlig forskjell er at man i den nye bibeloversettelsen har tatt inn ordet "*bort*", slik at en får tekstformen "som bærer *bort* verdens synder" (bm) og "som ber *bort* synda i verda" (nn). Dette spørsmålet ble omtalt i saksfremstillingen til Kirkemøtet 2010 om nattverdiliturgien. Det foreligger ikke noe forslag fra Kirkemøtet 2010 om å ta inn ordet "*bort*" i leddet "Du Guds Lam". Debatten på Kirkemøtet 2010 var konsentrert om alternativet "bar all" eller "bærer". Derfor gis det ikke her en ny utdyping av *meningsforskjellen* mellom disse to tekstformene.

Ut fra reformprosessen kan en si at det nå er for sent å gå inn i en debatt om å innføre ordet "*bort*". Ordet "*bort*" var tatt inn i bibeloversettelsen i 2005, men Nemnd for gudstjenesteliv fulgte ikke opp denne endringen, men nøyde seg med å endre fra "bar all" til "bærer". I hele gudstjenestereformprosessen har ikke ordet "*bort*" vært brukt. All den nye liturgiske musikken vi har fått, bygger på formene "bærer verdens synder" (bm) og "ber all verdsens synder" (nn) og all den innarbeidede musikken fra 1977, passer like godt til "bærer" som til "bar all", men ikke til "bærer bort". Musikalske hensyn gir i dag bare rom for alternativet "bar all" og "bærer".

Det ligger også et problem i at bokmåls- og nynorsk-versjonene i den nye bibeloversettelsen er svært forskjellige, slik at det kan være vanskelig å bruke samme musikken på bokmål og nynorsk. Bibeloversettelsens nynorske versjon, "ber bort synda i verda" kan kanskje være en bedre nynorskform enn den innarbeidede versjonen "ber bort verdsens synder". Men rytmisk vil setningen få hele 4 tunge stavelser (...lam, ... bort, ... synd(a) verd(a)), mens den innarbeidede versjonen på nynorsk, samt

bokmålsversjonen, vil flyte lettere med 3 tunge stavelser (... lam, ... bærer... synd(er)). Enda viktigere er at det musikalsk sett er svært uheldig å få to tunge stavelser inntil hverandre (bort..., verdens...). En ulempe på nynorsk vil være at "ber bort" ikke klinger godt sammen, særlig ikke når begge noteverdiene er korte. Dessuten vil ordet "bort" – i mye av musikken, om den omarbeides – lett få en for sterk betoning. Formen "som ber all verdens synder" anbefales derfor.

Musikalsk sett vil det altså være svært krevende å innføre ordet "bort".

Ut fra dette, og ut fra behandlingen på kirkemøtet i 2010, anbefales det *ikke* å innføre ordet "bort" i gudstjenesteledet *Du Guds Lam*.

F. Den aronittiske velsignelsen

Til slutt skal det også nevnes at det er et avvik mellom den nye bibeloversettelsen og Ordning for hovedgudstjenesten i den siste setningen i aronittiske velsignelsen.

I den nye bibeloversettelsen lyder velsignelsen slik:

Herren velsigne deg og bevare deg.

Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.

Herren løfte sitt ansikt mot deg, og gi deg fred.

I forslaget til KM 2010 lød ordene slik:

Herren velsigne deg og bevare deg.

Herren la sitt ansikt lyse over deg og være deg nådig.

Herren løfte sitt åsyn på deg, og gi deg fred.

Den nye ordlyden var foreslått tatt inn i forslaget til BM og KR 2011, men begge instanser ønsket å beholde den nåværende form med "åsyn" i siste setning. Derfor er den nye bibeloversettelsen ikke fulgt i det fremlagte forslaget til KM 2011, slik at den siste setning har denne formen:

Herren løfte sitt åsyn på deg, og gi deg fred.